

УДК 165

АКТУАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЧАСОМ

*Кімінчиджи Ганна
Рибка Наталія*

Ця стаття присвячена дослідженню економічних методів управління соціальним часом: дається визначення економічних методів управління соціальним часом, розглядаються ті методи, що активно використовуються у наші часи та їх позитивні та негативні наслідки.

Ключові слова: час, соціальний час, філософія часу, управління часом.

У глобальному інформаційному суспільстві істотно змінюється уявлення про просторово-часовий континуум, оскільки змінюється й дійсність й система людської діяльності у ній. Трансформація соціального просторово-часового континууму носить амбівалентний характер та диктує стійку тенденцію принципового неузгодженості просторово-часових зв'язків та відносин, такі ж неоднозначні зміни людської діяльності можна спостерігати на прикладі трансформацій трудової, дозвільної та освітньої видів діяльності та звичайно ж найбільш значної – економічної діяльності [Gert, 2010].

Тотальність економічної діяльності породжує ілюзію необмежених можливостей методів економічного впливу. «Час – це гроші» – заклинання сьогодення, та чи дійсно це так? Які економіка створює можливості та методи подолання невпинного часу? Чи вони дієві?

Отже, у цьому дослідженні ми зробимо спробу визначити та критично оцінити ті економічні методи управління соціальним часом, що, можливо, існують сьогодні та визначити їх ефективність.

Час належить до найважливіших філософських категорій-понять гранично загальних, фундаментальних, що відбивають найсуттєвіші зв'язки та відносини дійсності й пізнання. Час має особливий статус в житті людини. Осмислення часу означає осмислення не тільки буття як такого, а й буття людини. Проблема часу має важливе світоглядне значення.

Формою здійснення суспільства як конкретного рівня буття в світі є соціальний час. Поняття соціального часу, яке відмінно від астрономічного, запропонували соціологи П. А. Сорокін та Р. Мертон [Sorokin, Merton, 2004], зв'язавши його з часом виконання громадських функцій. Так, на думку А. В. Ласточкіна [Lastochkin, 1990], змістом соціального часу є суспільне виробництво, продуктивна діяльність людей. В. П. Яковлев виділяє таку особливість соціального часу, як його нерівномірність, неоднорідність, багатомірність, на відміну від календарного – як однорідного й одновимірного. У зв'язку з цим А. В. Ласточкін зазначає, що провідною закономірністю розвитку соціального часу є його прискорення (ущільнення), викликане розвитком продуктивних здібностей людей.

За результатами сучасних досліджень [Rybka, 2014] виділяють наступні

тенденції в рамках глобалізації: глобалізація призводить до «ущільнення» простору і часу, стискання світу, тому відбувається детериторіалізації соціального простору, поширення поза територіальних форм соціальної діяльності; зростання соціального та економічного взаємозв'язку; прискорення соціального часу. На думку А. В. Арямова, час можна не тільки вимірювати, але й змінювати, тобто *циркувати, ритмізувати, прискорювати, уповільнювати* та навіть *зупиняти* [Aryamov, 1998].

Отже, можна зупинитись на такому визначенні соціального часу – одна з форм існування суспільства, функціонування якого протікає в часі, «час суспільного буття людей, тобто їх матеріальної діяльності та відносин, в які вони вступають у процесі цієї діяльності. Соціальний час – це єдність тривалості, послідовності, співіснування, єдності обсягу діяльності та її результатів, які виступають у вигляді подій, процесів, предметів». Таким чином, соціальний час являється сутнісною формою реалізації соціального життя в її об'єктивному та суб'єктивному вимірі.

Аналіз соціально-філософської категорії «соціальний час» дозволяє зробити висновок, що усі заходи, методи та таке інше які дозволяють індивіду реалізувати актуальні смисли та цілі сучасного суспільного життя (об'єктивному та суб'єктивному вимірі) у ті періоди, ритми, проміжки які, у свою чергу, також продиктовані сучасними суспільними ідеалами, й будуть методами управління соціальним часом.

А. В. Арямов підкреслює, що управління часом соціальної спільності, з точки зору соціології, рівнозначно регулювання її життєдіяльності за допомогою конструювання уявлень членів цієї спільності про час, його «вписування» в систему їх ціннісних орієнтацій, формування поведінкової культури часу на тлі встановлення певних темпоральних умов життєдіяльності.

Поняття управління часом, що склалося у тайм-менеджменті, отримало вузьке трактування як управління часом організації та персоналу. У багатьох роботах з управління часом представлені виключно технологічні, вузько прикладні аспекти управління ресурсами часу без їх зв'язку з соціокультурними змінами. Управління часом являє собою більш широку сферу наукового дослідження і соціальної практики, ніж тайм-менеджмент.

На думку П. А. Амбарової, керувати часом – значить управляти темпоральною поведінкою соціальних суб'єктів, формуючи у них певний тип темпоральної свідомості та емоційного ставлення до часу, а на основі цього – темпоральні потреби і моделі темпоральної поведінки [Ambarova, 2015]. П. А. Амбарова пропонує модернізувати зміст поняття «управління часом» за рахунок включення в нього нових рівнів, суб'єктів, об'єктів, предмету та механізмів управління. Виходить з того, що управління часом суспільства реалізується саме на рівні соціальної спільності за допомогою формування її темпоральної стратегії поведінки. ...«ядром» концепції управління часом і темпоральними стратегіями поведінки соціальних спільнот є розроблена нею модель, яка містить в собі як теоретичні, так і практичні аспекти управління темпоральними стратегіями поведінки соціальних спільнот.

Основними елементами цієї моделі виступають темпоральна ідеологія,

структура управління та управлінські практики. Пропонована нею модель управління часом включає механізм зворотного зв'язку, який передбачає організацію моніторингу впливу управлінських рішень та дій на темпоральну поведінку спільноти.

Таким чином, уявлення про методи управління соціальним часом обмежені теоріями управління, та недостатньо сформульовано на більш високому абстрактному рівні. Це призводить до втрати глибокого та, по-суті, розуміння можливостей та потенціалу управління соціальним часом на індивідуальному рівні, а створює численні ризики маніпулювання індивідом.

Серед різноманітних методів управління соціальним часом зупинимось на економічних: кредити та кредитні відносини, а також процес віртуалізації робочих місць [Sokolova, 2014].

Читаємо у К. Маркса [Marx,1978] визначення кредиту та кредитних відносин, як «необхідною тенденцією капіталу є обіг без часу обігу», таким чином кредити та кредитні відносини, які набули широкого розповсюдження у наші часи, виступають також й механізмами керування соціального часу індивіду.

Як зазначають дослідники, соціальний час індивіда полягає у русі предметів споживання (товарів) та соціальних потреб. Отже, споживче кредитування, або ж іпотека, можуть пришвидшити рух предметів споживання, якими користується індивід. Таким чином, і соціальний час індивіда змінює свою специфіку, стає регульованим, тобто соціальний час індивіда, у певній мірі, можна контролювати та керувати.

Принципово новим чинником управління соціальним часом став Інтернет. Він надав особливі можливості для стимулювання ефективності використання часу [Osipov,2015]. Став можливим перехід до віртуального, робочого місця. З'явилося безліч нових професій, що не вимагають безпосередньої присутності в офісі. Це – програмісти, адміністратори мережі, торговці в он-лайнному режимі, обробники інформації, менеджери з пошуку замовлень у мережі, рекламисти, аналітики ринку, веб-дизайнери та люди, які вводять інформацію і т.д.

Поширення такого явища, як віртуальне робоче місце, коли працівник сидить у себе вдома (або в автомобілі) й спілкується з керівництвом, підлеглими і контрагентами по телефону, електронній пошті й факсу – перестало бути рідкістю [Afanasyev,2009]. Так, контракт начальника бухгалтерії однієї з установ припускає наступний розподіл робочого часу: 75% (30 годин на тиждень) – у закладі, 25% (10 годин на тиждень) – в домашніх умовах. Начальник бухгалтерії вдома в основному працює на комп'ютері, перевіряє цифрові дані фінансових документів, а в закладі бере участь у нарадах та займається іншою роботою, що вимагає контакту з співробітниками. До речі, віртуальне робоче місце дозволяє залучити в економіку студентів, людей похилого віку та людей, що мають обмежену працездатність, що важливо в період демографічної кризи. Однак, незважаючи на істотні зрушення в можливостях управління соціальним часом, кордони управління залишаються досить жорсткими, що визначаються навіть не стільки технічними можливостями, скільки соціальними умовами.

Якщо віртуальне робоче місце не призводить до скорочення часу праці, а

лише переорієнтовує його у просторі – то це є дійсним методом для однієї із сторін економічного договору – для працедавця, він лише створює ілюзію бажаного скорочення робочого часу, але на справді продовжує час праці працівника [Elkin,2011].

Більш досконалою формою управління соціальним часом – створення банку вільного часу. Більшість компаній вбудовують систему вільного часу у програми відпусток. Винагорода у вигляді вільного часу може бути дарованою за певні досягнення. Часто вільний час (наприклад, два вільні дні на місяць) направлено надається для навчання по спеціальним програмам, одноразових преміювань часом (наприклад, за кожен рік стажу або за істотні досягнення в роботі, відпустка працівника може подовжуватися на 1-2 дні); стимулювання часом у поточній ситуації (при не завантаженості виробництва керівництво може відпускати працівника в оплачувану відпустку на день та більше – фактично це існує на багатьох підприємствах, які страждають недовантаженням потужностей).

Таким чином, у сучасному суспільстві час набуває характеру самостійного капіталу та товару. Він стає об'єктивною цінністю, яка може бути використана або для нарощування капіталу, або для задоволення нових потреб. Отже, соціальний час – це час, у якому людська активність створює суспільство. Характеризується можливістю прискорення або уповільнення в залежності від частоти подій. Економічні методи управління соціальним часом – кредити, віртуалізація робочих місць, уявлення про вільний час. У подальшому потребується ретельно досліджувати економічні методи управління соціальним часом, оскільки, як показує життєва практика, вони породжують ризики про які слід знати індивіду, який має намір ними скористатись.

Список літератури

1. Амбарова П. А. Модель управления социальным временем и темпоральными стратегиями поведения социальных общностей: *Вестник Сургутского государственного педагогического университета*, no. 3 (36), 2015, С. 175-182. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/model-upravleniya-sotsialnym-vremenem-i-temporalnymi-strategiyami-povedeniya-sotsialnyh-obschnostey>.
2. Амбарова П. А. Управление временем: смена управленческой парадигмы. Социология, URL:<http://elar.ufrfu.ru/bitstream/10995/30228/1/iurp-2015-135-144.pdf>
3. Амбарова, П. А. Управление временем в зеркале темпоральных стратегий поведения социальных общностей: монография, Екатеринбург: УрФУ, 2015, 252 с.
4. Арямов А. В. Социальное время в управлении: синергетический эффект: Изв. Юж. федер.ун-та. Сер.: Технические науки. Т. 7, № 1, 1998, С. 3-8.
5. Афанасьев В. Г. Научно-техническая революция, управление, образование. М.: Политгиздат, 2009, 431 с.
6. Васильева И. А. Деньги как предмет исследования философии культуры. *Вестник науки Сибири*, no. 3 (4), 2012, С. 216-220.
7. Герт В. А. Социальное время индивидуального бытия человека. *Вестник Челябинского государственного университета*, no. 31, 2010, С. 17-24.
8. Карл Маркс КАПИТАЛІ. Том III. Глава семнадцатая Торговая прибыль. URL:<https://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Kapital3/kapital3-17.html>

9. Ласточкин А. В. Социальная форма материи. Свердловск: Изд-во Уральского университета, 1990, 177 с.
10. Осипов Ю. М. Экономика как царство беззакония Проблемы современной экономики, № 1 (53), 2015, С. 60-64.
11. Рыбка Н. Н. Пространственно-временные характеристики деятельности в глобальном информационном обществе *Revista de științe socio-umane*. Chișinău: Tipografia UPS «I. Creangă» 2014 – № 1(26), С. 20 – 31.
12. Соколова В.С. Необходимость правового ограничения потребительского кредитования: социально-философское обоснование *Омский научный вестник*, № 5 (132), 2014, С. 85-87.
13. Сорокин П. А., Мертон Р. К. Социальное время: опыт методологического и функционального анализа. *Социс*. 2004. № 6, С. 112–119.
14. Элькин Д. Г. Восприятие времени. М., 2011, 311 с.

*Kiminchyzy Anna
Rybka Nataliia*

ACTUAL ECONOMIC METHODS OF MANAGEMENTSOCIAL TIME

This article is devoted to the study of economic methods of social time management: the definition of economic methods of social time management is given; those methods that are actively used in our time and their positive and negative consequences are considered.

The leading regularity of the development of social time is its acceleration (compaction), caused by the development of productive abilities of people.

According to the results of modern research, the following tendencies are distinguished within the framework of globalization: globalization leads to the "compaction" of space and time, the compression of the world, therefore the deterritorialization of social space occurs, the spread beyond territorial forms of social activity; increasing social and economic interconnection; acceleration of social time. Modern notions of "time" so that they say that "time" can not only be measured, but also changed, that is, to cycle, rhythm, accelerate, slow down, and even stop

A form of realization of society as a concrete level of being in the world is social time.

Analysis of the social and philosophical category "social time" allows to conclude that all measures, methods and so on that allow the individual to realize the actual meanings and goals of modern social life (objective and subjective dimension) in those periods, rhythms, intervals that, in turn, are also dictated by contemporary social ideals and will be methods of managing social time.

Thus, in modern society, time acquires the character of independent capital and commodity. It becomes an objective value that can be used either to raise capital or to meet new needs. Therefore, social time is a time in which human activity creates a society. It is characterized by the possibility of acceleration or deceleration depending on the frequency of events. Economic methods of managing social time - loans, virtualization of jobs, ideas about leisure. In the future, it is necessary to carefully examine the economic methods of managing social time, because, as life practice shows, they generate risks that should be known to the individual who intends to take advantage of them.

Keywords: *time, social time, philosophy of time, time management.*

References

1. Ambarova PA (2015) Model of management of social time and temporal strategies of behavior of social communities: *Herald of the Surgut State Pedagogical University*, no. 3 (36), P. 175-182. Available at <https://cyberleninka.ru/article/n/model-upravleniya-sotsialnym-vremenem-i-temporalnymi-strategiyami-povedeniya-sotsialnyh-obschnostey>.
2. Ambarova P (2015) A. Time management: the change of management paradigm. *Sociology*, Available at <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/30228/1/iurp-2015-135-144.pdf>
3. Ambarova, P (2015). Time management in the mirror of temporal strategies for the behavior of social communities: a monograph, *UrFU Yekaterinburg*, 252 p.
4. Aryamov A.V. (1998) Social time in management: synergistic effect: *Izv. South garden.un-ta Sir: Technical Science*. T. 7, No. 1., P. 3-8.
5. Afanasyev VG (2009) *Scientific and Technical Revolution, Management, Education. Politizdat, Moscow*, 431 pp.
6. Vasil'eva I. A. (2012) Money as a subject of studying the philosophy of culture. *Herald of Science in Siberia*, no. 3 (4). P. 216-220.
7. Gert V. A. (2010) Social time of individual human existence. *Bulletin of the Chelyabinsk State University*, no. 31. P. 17-24.
8. Marx K.H. CAPITAL. Volume III Chapter Seventeenth Trading Profit. Available at <https://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Kapital3/kapital3-17.html>
9. Lastochkin A. V. (1990) Social form of matter. - *The publication of the Ural University, Sverdlovsk*. 177 pp.
10. Osipov Yu. M. (2015) Economics as a kingdom of no-law. *Problems of modern economics*, № 1 (53). – P. 60-64.
11. Rybka N. N. (2014) Spatial-temporal characteristics of activity in the global information society. *Revista de științe socio-umane*, Typography UPS I. Creangă. Chișinău. № 1 (26). P. 20 - 31.
12. Sokolova V. S. (2014) Necessity of legal restriction of consumer lending: socio-philosophical substantiation. *Omsk Scientific Journal*, № 5 (132). – P. 85-87.
13. Sorokin P.A., Merton R.K. (2004) Social Time: The Experience of Methodological and Functional Analysis. *Sotsis*. № 6., p. 112–119.
14. Elkin D. G. (2011) Perception of time, *Moscow*, 311 p.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2019